

ПИТАННЯ БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЙНИМИ ПРАВОПОРУШЕННЯМИ

УДК 343.9

Є. В. Курінний, доктор юридичних наук, професор, провідний науковий співробітник Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України, м. Харків

СОЦІАЛЬНА АМОРАЛЬНІСТЬ – КЛЮЧОВА ДЕТЕРМІНАНТА ПОШИРЕННЯ КОРУПЦІЇ

Стаття присвячена актуальній проблемі – дослідженню загальних характеристик соціальної аморальності. Розглядаються питання первинності зазначеної категорії стосовно корупції та її основних причин. Пропонуються власне визначення соціальної аморальності, а також найбільш ефективні засоби протидії їй, якими є мораль і право.

***Ключові слова:** корупція, соціальна аморальність, суспільні потреби та інтереси, мораль і право.*

Постановка проблеми. Корупція, напевно, – саме вживане та популярне слово у теперішній Україні. Адже із цим небезпечним явищем пов'язують майже всі негативні події, що явно або приховано відбуваються у нашій державі. Воно небезпідставно стало тим головним та поки нездоланим гальмом, що блокує необхідні системні трансформації, є невидимим шлагбаумом на шляху принципово нового вектору цивілізаційного розвитку українського суспільства і держави, на яке так невимушено й віртуозно навчилися списувати власні організаційні прорахунки та управлінські провали представники вітчизняного істеблішменту.

За результатами нового Індексу сприйняття корупції Transparency International, у 2014 р. Україна так і не пододала межю «ко-

рупційної ганьби»: 26 балів зі 100 можливих і 142 місце зі 175 позицій – такі показники України в цьогорічному Індексі сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index). Україна вкотре опинилася на одному щаблі з Угандою та Коморськими островами, виявляючись однією з найбільш корумпованих країн світу.

Такі невтішні результати, на думку міжнародної антикорупційної спільноти, спричинені малопомітним поступом у руйнуванні корупційних схем, отриманих у спадок від усіх правлячих режимів часів незалежності України. Адже, незважаючи на «зміну фасаду», Україна продовжує тупцювати на місці.

За словами виконавчого директора українського представництва Transparency International О. Хмари, ухваливши певні закони, держава показала намір рухатися в бік реформ, але цього недостатньо: «Політична воля – це не лише рішучі заклики з високих трибун. Це цілком практичні кроки на виконання нових антикорупційних законів, як-от: прозорий підбір персоналу нових антикорупційних органів, покарання всіх причетних до корупційних схем, невтручання в роботу борців з корупцією. Саме цього не вистачає Україні, аби піднятися у рейтингах Індексу сприйняття корупції» [1].

Про фактичну консервацію старих корупційних схем у нинішніх умовах другого постмайданного періоду свідчить інформація, надана вітчизняним журналістом та народним депутатом С. Лещенком, який зазначає, що замість обопільного контролю команди Порошенка та Яценюка вступили у змову. Вони поділили сфери впливу та відповідальності, щоб не перетинатися та не конфліктувати. Наприклад, у сфері впливу Яценюка знаходяться Ощадбанк, Енергоатом і компанія з видобутку титанової сировини, а у піраміді Порошенка – Укрексімбанк, Центренерго та Укрспирт. Влада безвільно дозволяє паразитувати на цих активах компаніям-посередникам, наближеним до оточення Президента і Прем'єра, ... корупція і відсутність реформ нарощують незадоволення теперішньою владою. Температура у суспільстві розпалюється. Популісти стрижуть купони. У провладних політиків, окрім М. Саакашвілі, негативні рейтинги співвідношення довіра/недовіра [2].

На існування проблем у сфері протидії корупції в Україні вказують не лише вітчизняні спеціалісти, а й зарубіжні дипломати.

Так, наприкінці жовтня 2015 р. посол США в Україні Д. Паєтт в інтерв'ю радіостанції «Голос Америки» заявив, що США вважає, що влада України недостатньо бореться з корупцією. «Поки корупція буде тривати, Україна не зможе розвинути свій потенціал», – сказав він [3].

Корупція як соціально зумовлений прояв є не стільки причиною, а насамперед головним симптомом того тривалого, можна сказати, хронічного полінедугу, на який не один десяток років хворіє Україна. Показники стану та рівня такого негативного явища, як корупція, фіксують не лише ступінь її запущеності та небезпечності у конкретній країні, а й масштабність і потужність її соціальних витоків, того сприятливого та поживного «грунту», на якому постійно зростають плоди корупційного «урожаю» і не вистачає місця та умов для поширення паростків благородних культур, що забезпечують суспільний добробут та соціальний розвиток.

Відсутність реальних результатів в антикорупційній діяльності української влади змушує нас черговий раз звернутися до розгляду основних причин такого небезпечного явища, яким є корупція. Невдивлячись на непоодинокі наукові розробки цієї проблеми, можна сподіватися на подальше розкриття відповідного потенціалу та отримання принципово нових результатів, що допоможуть формувати оригінальні підходи в організації та безпосередній протидії корупційним проявам в Україні.

Аналіз попередніх досліджень та публікацій, присвячених питанням попередження та боротьби з корупцією, свідчить, що цю проблему висвітлювали багато різногалузевих фахівців, наприклад, Л. І. Аркуша, О. О. Дудоров, Є. В. Невмержицький, М. І. Камлик, В. С. Лукомський, М. І. Мельник, М. І. Михальченко, С. С. Рагульський, Р. М. Тукач, О. В. Терещук, М. І. Хавронюк, С. А. Шалгунова та інші науковці.

Одним із фундаментальних наукових досліджень кримінологічних проблем корупції можна вважати докторську дисертацію М. І. Мельника, який зазначає, що корупція є не лише правовою та кримінологічною, а й загальносоціальною, політичною та економічною проблемою суспільства та держави. Учений указує на необхідність виділення залежно від характеру детермінуючого впливу

на корупцію соціальних передумов, загальних причин та умов корупції, причин та умов конкретних корупційних діянь, що можуть бути позначені узагальнюючим терміном «фактори корупції» – явища, процеси, інші чинники, що здійснюють будь-який детермінуючий вплив на корупцію, обумовлюючи корупцію як явище та породжуючи її конкретні прояви. За сферами поширення та змістом цей науковець поділяє вказані фактори на: 1) політичні; 2) економічні; 3) організаційно-управлінські; 4) правові; 5) ідеологічні; 6) морально-психологічні; 7) інші.

Характеристиці факторів корупції в Україні передують визначення об'єктивної та суб'єктивної передумов корупції в усіх країнах. На думку М. І. Мельника, об'єктивною передумовою корупції є інститут делегування народом влади певним своїм представникам, наявність бюрократичного механізму управління державою, а більш узагальнено – наявність держави як інституту управління суспільством. Суб'єктивною (психологічною) передумовою існування корупції є психологічна допустимість (схильність) певної частини людей до задоволення життєвих потреб у протиправний спосіб, зокрема шляхом неправомірного використання владних повноважень [4].

В основному можна погодитися з наведеними тезами цього відомого вченого-правника, однак це не виключає спроби знайти те загальне першоджерело корупції, що знаходиться в основі її об'єктивних і суб'єктивних передумов, той первинний елемент, наявність якого детермінує численні корупційні фактори.

Тому **головною метою** цієї публікації є визначення ключової детермінанти корупції – соціальної аморальності та наведення її загальних характеристик.

На початку **викладу основного матеріалу** цього дослідження слід зазначити, що, на наш погляд, головною об'єднуючою ознакою вказаних вище факторів та передумов корупції є деформація моралі та світосприйняття конкретного громадянина, ігнорування з його боку потреб суспільства та держави на користь власним, передусім меркантильним інтересам. Це стосується не лише звичайних (пересічних) громадян, а й насамперед представників різноманітних владних структур.

Інтерес завжди виступає у ролі мотиваційної основи (первинного імпульсу), своєрідного постійного поводири осмисленої соціальної поведінки будь-якого суб'єкта суспільних відносин. Владний суб'єкт, котрий є репрезентантом держави або органа місцевого самоврядування, у своїй професійній діяльності завжди має керуватися публічними інтересами (інтересами суспільного загалу) і в жодному разі не підмінити зміст зазначених інтересів власними, приватними, корпоративно-клановими інтересами.

Такий бажаний та необхідний для суспільства і держави аскетизм має ґрунтуватися на домінуванні у змісті життєвого кредо певного публічного службовця таких високих принципів, як мораль, культура, свідомість, відчуття відповідальності за доручену справу тощо. Крім того, своєрідною соціальною аурую для формування, підтримки та подальшого зміцнення перелічених чеснот мають бути такі стійкі показники «соціального клімату», як високий рівень загальної культури і свідомості громадян та похідні від них категорії – правосвідомість та правова культура [5].

У разі, коли у діяльності можновладця навіть самого незначного масштабу особистий, приватний інтерес висувається на перший план, а формат об'єктивних публічних потреб та інтересів служить своєрідною ширмою для приховування антисоціальної, протиправної поведінки, у функціонуванні конкретної публічної адміністрації з'являються нехай ледь помітні, але проблемні збої. А коли для значної частини малої, середньої та вищої бюрократії підміна загальних інтересів приватними, з формату поодиноких та виняткових випадків переходить на шлях буденності й домінування неписаних правил користолюбства та постійного пошуку власного зиску, суспільно корисне функціонування державно-владної машини стає неможливим, руйнується довіра до неї з боку суспільства, і вона стає головним гальмом його розвитку.

У теперішніх умовах неприродно затягнутого періоду пострадянського існування України можна знайти практичне підтвердження наведеної теоретичної схеми. Двічі – наприкінці 2004 р. та дев'ять років потому – український народ шляхом протесту і непокори фактично оголошував вирок недовіри чинній вітчизняній пострадянській моделі олігархічного капіталізму з окремими еле-

ментами «нанофеодалізму», в якій до простоти звичними і неминучими виявляються такі соціальні неподобства, як корупція та казнокрадство, брехня та непотизм, несправедливість та безвідповідальність.

Як і десять років тому, ця українська система, що збанкрутіла, і зараз демонструє неймовірні ознаки «живучості»; змінилися перші особи країни, парламенту, уряду, міністерств, державних адміністрацій тощо, однак малопомітно змінюється соціальне життя; як і два роки тому, у країні не зник вірус суспільної депресії – недовіри до влади та відчуття безвихіддя з чарівного кола власної та загальної безперспективності. Існує реальна перспектива повторення кола минулого десятирічного шляху, тільки за менш стислий часовий період та з іншими більш радикальними протестними формами і не прогнозованими для держави наслідками [6].

Про необхідність активізації протидії корупції – «ахіллесовій п'яті» державного апарату України постійно нагадується першими особами держави. Так, під час звернення 27 листопада 2014 р., на початку роботи новообраного парламенту, Президент України П. Порошенко зазначив, що ключовим внутрішнім викликом залишається корупція. В цьому контексті хотілося б назвати ще й бідність, однак є зрозумілим, що першопричиною вкрай низького рівня життя переважної більшості українців є тотальна корумпованість державного апарату, сфери державних послуг, некомпетентність і неефективність державного управління. Меркантильна, так би мовити, безідейна, корупція – куди сильніший внутрішній союзник нашого зовнішнього ворога, ніж його ідеологічно вмотивована п'ята колона [7].

Прем'єр-міністр України А. Яценюк 11 грудня 2014 р. під час представлення Програми нового Уряду серед трьох ключових викликів для української держави так само назвав і корупцію [8].

Заради об'єктивності слід зауважити, що антикорупційна увага була притаманна й для попередньої влади часів В. Януковича – М. Азарова. Зокрема, відповідні положення були зафіксовані у Програмі економічних реформ на 2010–2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» [9]. А найбільша кількість заходів щодо протидії корупційним проявам

передбачалась у Програмі діяльності Кабінету Міністрів України на чолі з Ю. Тимошенко «Український прорив: для людей, а не політиків» від 16 січня 2008 р. [10].

На жаль, як засвідчила суспільна практика, політичному фарисейству в Україні поки що немає видимих меж, і тому реальність антикорупційної роботи в нашій країні залишається справою майбутнього, єдине сподівання, що не такого далекого.

На нашу думку, окрім ретельного вивчення різноманітних проявів корупції, фіксації її загрозливих рівнів та наслідків, необхідно більше уваги приділяти дослідженню соціальних причин цього небезпечного й аморального явища. З'ясувавши ключові детермінанти корупції, цілком можна перейти від формату локальної боротьби до комплексних заходів протидії корупційним правопорушенням.

Корупцію слід розглядати не лише як прояв негативної поведінки конкретного чиновника, а й як частину аморальності певного суспільства і держави, рівень якої, у свою чергу, визначається чистотою та потужністю джерел моралі і права, живі води яких не дають занাপастити душу та вчасно очищують від присталого бруду тлінне людське тіло [6].

Про те, що необхідно терміново починати очищення зазначених джерел, свідчить не лише безвихідь сучасного українського буття, а й сумні результати соціологічних досліджень. Так, останні вибори і довибори до Верховної Ради України зразка 2014 р. та місцеві вибори 2015 р. показали, що в Україні мало що змінилося: громадяни, як і раніше, не проти й надалі займатися електоральною проституцією. Питання лише у ціні. Отже, за скільки і як готові продаватися українці? Щоб з'ясувати середню ціну «голосу» українського виборця, Центр політичних студій та аналітики спільно з VoxUkraine провів своєрідний соціологічний зріз. У 12 містах України – Вінниці, Запоріжжі, Дніпропетровську, Івано-Франківську, Києві, Львові, Одесі, Сумах, Тернополі, Харкові, Херсоні та Чернігові – зібрали 1205 анкет (загалом не менше 100 анкет на місто).

Запитання стосувалися місцевих виборів 2015 р. і звучали у такій спосіб:

Скільки українців готові узяти гроші від кандидата і скільки з тих, хто отримали гроші, все ж таки проголосують за нього? Наскільки підкуп як явище, в принципі, може впливати на виборчий процес і спотворювати його результати?

Результати виявились цікавими.

Тридцять відсотків українців погодяться взяти гроші від кандидатів у депутати/мери, якщо така нагода випаде. При цьому середня сума, за яку виборці погоджуються продати свій голос, дорівнює 580 грн. Ще 39 % заявили, що самостійно вирішуватимуть, за кого голосуватимуть, незважаючи на отримані кошти, а 29 % відмітили, що візьмуть гроші, але проголосують за іншого кандидата.

Українці схильні також вестися на непрямий підкуп (наприклад, ремонт лікарні чи благоустрій вулиці за кошти кандидата). Відповідно до результатів дослідження 40 % опитаних були готові проголосувати за кандидата, який пожертвує гроші лікарні, і 38 % – за кандидата, що заплатить за благоустрій вулиці.

Заради грошей українці готові піти і на порушення виборчого законодавства.

Вісімнадцять відсотків із тих, хто погодився отримати кошти від кандидата, готові сфотографувати бюлетень з відміткою навпроти «потрібного» кандидата, ще 28 % готові зробити це за додаткову оплату.

Сім відсотків українців готові за гроші також винести бюлетень за межі виборчої дільниці, а 4 % – проголосувати під чужим прізвищем.

У регіональному розрізі найбільш готовими продати голос виявилися жителі Півдня України, найменше – Заходу та Центру. При цьому найдорожче оцінили свій голос жителі Заходу України – у середньому 650 грн, найдешевше – жителі Півночі (близько 500 грн).

Про що говорить дослідження?

У першу чергу, про те, що принаймні 10% від загальної кількості людей, що планували участь у виборах, могли проголосувати за певних кандидатів лише тому, що ті їх підкупили [11].

Як бачимо, хвора держава є похідною від хворого суспільства. Недугою соціальної аморальності уражені як чиновник, так і пере-

сичний громадянин. Тому немає жодних гарантій, що через деякий час відсоток осіб, готових продати свій голос, не буде ще більшим. Щоб не допустити цього, потрібно негайно застосовувати інтенсивну соціальну терапію у вигляді активізації поширення на українських теренах моралі і права.

Мораль і право можна вважати головними й засадничими чинниками сучасних, визнаних цивілізованим світом, розвинутих цивілізаційних конструкцій. Саме ці дві соціальні чесноти знаходяться в основі таких ціннісних категорій, як честь і гідність, правда, справедливість та відповідальність.

Систематичне ігнорування окремою особою правил людяності та моралі призводить до її неминучої деградації та духовного самознищення. У разі коли таке «життєве кредо» стає негласною нормою для значної частини соціуму, воно подібно до заразного вірусу набуває свого поширення, спрямовуючи той чи інший народ на ірраціональний шлях, що характеризується реальністю загрози подальшої суспільної деградації, знецінення права як найвищого стандарту людської поведінки і, нарешті, занепадом ключових соціальних і політичних інститутів, зокрема й держави.

Як свідчить історія людства, наведеною стежкою апокаліптичності пройшли не один десяток країн та народів. Нехтування правом і мораллю, знівелювання у суспільній поведінці раціональності, самообмеженості та самоконтролю як з боку репрезентантів влади, так і звичайних людей, є ознаками соціальної аморальності – складного, небезпечного – але за умов вчасного і правильного застосування відповідних комплексних заходів протидії – цілком виліковного суспільного недугу.

Ліки від соціальної аморальності, на перший погляд, є доволі простими: повернення до беззаперечних витоків людяності – моралі і права. Однак із доступністю до цих чеснот можуть виникати значні проблеми, пов'язані з відсутністю суспільної волі, інертністю, схильністю пострадянської людини до патроналізму та консерватизму, якій набагато легше «підмазати» чи «віддячити» у тій чи іншій складній життєвій ситуації, ніж «піти на принцип» і фактично стати «білою вороною» в очах більшості обивателів.

Найпершим та найпоширенішим проявом соціальної аморальності небезпідставно можна вважати корупцію, рівень якої віддзеркалює, по-перше, стан організації та результати функціонування державного (владного) апарату, а звідси й потенціал його спроможності вирішувати нагальні суспільні проблеми, по-друге, загальну мораль того чи іншого суспільства, правосвідомість та правову культуру переважної більшості його членів, що характеризуються їх ставленням до корупції.

Такий стан речей зайвий раз підтверджує актуальність порушеної проблеми соціальної аморальності в Україні.

Корупцією, казнокрадством, здирництвом, непотизмом, політичним фарисейством не обмежуються різноманітні форми соціальної аморальності значної частини вітчизняного чиновництва і політикуму всіх можливих рівнів. До недавнього часу не дуже далеко від владоможців намагалися у своїй більшості відійти й звичайні представники українського соціуму, що відбивалося у власній соціальній інертності, конформізмі та безініціативності. Це фактично заохочувало їх до різноманітних протиправних проявів.

З урахуванням усіх очевидних та маловідомих факторів можна припустити, що своєрідний перелом – бажання багатьох жити за совістю та гідністю, правдою та справедливістю – відбувся на межі 2013–2014 рр. Перед нашим народом постав черговий шанс вийти із зачарованого кола небезпечної соціальної аморальності [6]. Наскільки повно ми – громадяни України – усвідомимо цю можливість, як максимально скористаємося нею, без сумніву, покаже час, однак при цьому ми не повинні залишатися байдужими. Кожен з нас на своєму місці, у міру власних можливостей має зробити свій посильний внесок у цю, на перший погляд, малопомітну, але таку доленосну для українського суспільства справу.

Підсумовуючи викладене, можна зробити такі **висновки**:

1. В основі економічних, політичних та соціальних причин корупції знаходиться масштабна деформація моралі у значній кількості громадян, причому у представників так званої політичної та економічної еліти (істеблїшменту) рівень відповідного спотворення є помітно вищим, ніж у звичайних представників українського

соціуму. Тобто соціальну аморальність можна вважати первинною детермінантою не лише корупції, а й трьох її основних причин – соціальної, політичної та економічної.

2. Соціальна аморальність – категорія, що характеризує масштаби поширення у конкретній державі та суспільстві проявів ігнорування та фактичного заперечення з боку частини істеблішменту та звичайних громадян таких засадничих принципів здорового соціального життя, як совість, гідність і честь, правда, справедливість та відповідальність.

Соціальну аморальність визначають насамперед її ознаки та прояви (форми), а також ступінь (рівень) поширеності.

3. Рівень (ступінь) поширеності соціальної аморальності насамперед має визначатись обсягами недотримання моральних вимог представниками різноманітних владних структур та інституцій, оскільки від показника ступеня безчестя, жадібності та продажності можновладця безпосередньо залежить рівень реалізації об'єктивно існуючих суспільних потреб, а значить, успішність конкретного суспільства та відповідної держави.

4. Головними ознаками соціальної аморальності можна вважати явне або приховане нехтування правилами людяності та моралі, фактичну відсутність честі і гідності у конкретних осіб, які заради власних, переважно меркантильних інтересів беззастережно готові піти на сумнівні угоди із совістю, нехтуючи потребами ближніх та суспільства у цілому.

5. Найпоширенішими та найнебезпечнішими проявами (формами) соціальної аморальності можна вважати корупцію, казнокрадство, здирництво, непотизм, грошові «відкати», політичне фарисейство, продаж виборцем власного голосу тощо.

6. Найбільш затребуваним інструментарієм протидії соціальній аморальності є такі два соціальні феномени, як мораль та право. Перший уособлює людські честь, совість та гідність, другий – правду, справедливість та відповідальність.

7. Логіка подальшого наукового пошуку у порушеній сфері підказує, що основні зусилля мають спрямоватися на вироблення дієвого та ефективного соціального, насамперед правового інструментарію, за допомогою якого можна спочатку зупинити триваючі

процеси поширення головних ознак та форм соціальної аморальності (локалізувати їх), а далі поступово звужувати масштаби та сфери її основних ознак і проявів до показників сучасних лідерів світових демократій.

Список літератури

1. Индекс корупції CPI – 2014. Прес-реліз Україна / Transparency International [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ti-ukraine.org/corruption-perceptions-index-2014/press-release.html>. – Заголовок з екрана.

2. Лещенко С. Стране нужна перезагрузка власти в рамках нынешней коалиции [Електронний ресурс] / С. Лещенко. – Режим доступу: <http://nv.ua/opinion/leshenko/djadja-sem-sledit-za-toboj-78164.html>. – Заголовок з екрана.

3. Пайєтт вимагає покарати українських корупціонерів [Електронний ресурс] // Українська правда. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/news/2015/10/30/7086901/?attempt=1>. – Заголовок з екрана.

4. Мельник М. І. Кримінологічні та кримінально-правові проблеми протидії корупції : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08 / М. І. Мельник ; Нац. акад. внутр. справ. – К., 2002. – 38 с.

5. Курінний Є. В. Окремі питання вдосконалення правового інструментарію запобігання корупції / Є. В. Курінний // Вісн. Акад. митної служби України. – 2014. – № 2. – С. 70–75.

6. Курінний Є. В. Суспільні та правові потреби протидії корупції в Україні / Є. В. Курінний // Наук. вісн. Дніпропетр. Держ. ун-ту внутр. справ. – 2014. – № 4. – С. 18–25.

7. Повний текст позачергового звернення Порошенка до Ради / Galnet [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://galnet.org/newsticker/229984-rovnyj-tekst-pozacherhovo-ho-zvernennya-poroshenka-do-rady>. – Заголовок з екрана.

8. Пленарне засідання Верховної Ради України 11 грудня 2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rada.gov.ua/news>. – Заголовок з екрана.

9. Програма економічних реформ на 2010–2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава»: Президент України від 2 червня 2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/main.cgi?nreg=n0004100-10>. – Заголовок з екрана.

10. Програма діяльності Кабінету Міністрів України «Український прорив: для людей, а не політиків» [Електронний ресурс] : затв. постано-

вою Каб. Міністрів України № 14 від 16 січ. 2008 р. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=n0001120-08&p=1289472698464919>. – Заголовок з екрана.

11. Таран В. Електоральна проституція: за скільки готові продатися українці [Електронний ресурс] / В. Таран, Т. Милованов. – Режим доступу: http://www.pravda.com.ua/articles/2015/11/15/7088741/view_print/?attempt=1. – Заголовок з екрана.

Статья посвящена актуальной проблеме – исследованию общих характеристик социальной аморальности. Рассматриваются вопросы первичности данной категории по отношению к коррупции и ее основным причинам. Предлагаются собственное определение социальной аморальности, а также наиболее эффективные средства противодействия ей, каковыми являются мораль и право.

The article is devoted to a relevant problem – the study of social immorality common characteristics. The primacy of this category in reference of corruption and its main reasons has been considered. The author presents an authentic definition of social immorality along with the most effective means of its prevention, which are morality and law.

Рекомендовано до опублікування на засіданні лабораторії дослідження правових проблем запобігання та протидії корупції НДІ ВПЗ імені академіка В. В. Сташиса (протокол № 5 від 16 жовтня 2015 р.).